

**НОМЕНКЛАТУРА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ОЛІМПІЙСЬКИХ СПОРТИВНИХ ЄДИНОБОРСТВ В УКРАЇНІ**

Палатний Артур

Комітет Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму

Анотації:

У статті вивчено номенклатуру нормативно-правового забезпечення розвитку олімпійських спортивних єдиноборств в Україні. Встановлено, що починаючи з 2000-х років спостерігається підвищення документотворення в роки Ігор Олімпіад та наступного за ним, що пов'язане із результативністю виступів на цих змаганнях. Найвищі частки загальної кількості нормативно-правових документів пов'язані з олімпійськими спортивними єдиноборствами характерні для фехтування, дзюдо, боротьби вільної (19–21%). Поява документів пов'язаних з окремими видами спортивних єдиноборств відбулася для фехтування у 1990, боротьби вільної 1992, дзюдо – 1993, боксу та боротьби греко-римської – 1994, карате – 1996 та тхеквондо – 1998 роках. Найбільші частки чинних документів наявні для дзюдо, боротьба вільної, боротьби греко-римської (88,12–90,76%), водночас найнижча для боксу (68,06% документів пов'язаних із видом спорту). Розподіл за категоріями свідчить про співвідношення 55% для основних документів, 35% – індивідуальних та 10% змінюючи із загалу нормативно-правових документів пов'язаних із олімпійськими спортивними єдиноборствами.

Ключові слова:

нормативно-правове забезпечення, спортивні єдиноборства, номенклатура, документи

The article deals with nomenclature of normative legal support for the development of the Olympic combat sports in Ukraine. It has been stated that since the 2000s an increase in documentation creation might be observed during the years of the Olympics and the following year after the Games that could be attributed to the effectiveness of the athletes performance at the Olympiads. The highest shares of the total number of normative legal documentation relate to the Olympic combat sports like fencing, judo, and freestyle wrestling (19–21%). The first documents pertaining to separate kinds of combat sports appeared: in 1990 for fencing, in 1992 for freestyle wrestling, in 1993 for judo, in 1994 for boxing and Greco-Roman wrestling, in 1996 for karate and in 1998 for taekwondo. The largest shares of the valid documents are available for judo, freestyle wrestling and Greco-Roman wrestling (88,12–90,76%), whereas the lowest share falls on boxing (68,06% of the documents related to this kind of sport). The distribution according to the categories indicates the ratio of 55% for the basic documents, 35% – for individual and 10% – varying of the total number of normative legal documentation pertaining to the Olympic combat sports.

normative legal support, combat sports, nomenclature, documentation

В статті изучено номенклатуру нормативно-правового забезпечення розвитку олімпійських спортивних єдиноборств в Україні. Установлено, що починаючи з 2000-х років, спостерігається підвишене количество документів в роки Ігор Олімпіад та наступного за ним, що пов'язане із результативністю виступів на цих змаганнях. Саме високі частки загальної кількості нормативно-правових документів пов'язані з олімпійськими спортивними єдиноборствами характерні для фехтування, дзюдо, вольної боротьби (19-21%). Появлення документів пов'язаних з окремими видами спортивних єдиноборств відбулася для фехтування в 1990, вольної боротьби 1992, дзюдо – 1993, бокса та боротьби греко-римської – 1994, каратэ – 1996 та тхэквондо – 1998 роках. Найбільші частки дійсуючих документів для дзюдо, боротьби вольная, боротьби греко-римської (88,12-90,76%), в то же время самая низкая для бокса (68,06% документів пов'язаних з видом спорту). Розподілення по категоріям свідечествує о соотношені 55% для основних документів, 35% – індивідуальних і 10% змінюючих из массы нормативно-правових документів пов'язаних з олімпійськими спортивними єдиноборствами.

нормативно-правове забезпечення, спортивні єдиноборства, номенклатура, документи

Постановка проблеми. Розвиток олімпійського спорту в Україні за твердженнями фахівців є стратегічним напрямом державної політики на внутрішньому та міжнародному рівнях [2, 4]. Соціально-економічна ситуація в нашій країні за останній період зазнавала та зазнає суттєвих змін [5, 6]. Результати спортсменів на міжнародних змаганнях та зокрема Іграх Олімпіад за оцінками експертів перевищують сподівання [11]. Хоча соціальний запит на результативність виступів наших спортсменів є значно вищим [7–10].

Поряд із тим, нами виявлено наявність значних прогалин в науковому обговоренні актуального питання нормативно-правового забезпечення розвитку олімпійських спортивних

єдиноборств в Україні, вивчення якого пропонуємо на основі з'ясування номенклатури опублікованих документів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика нормативно-правового забезпечення розвитку олімпійського спорту в Україні неодноразово ставала предметом для досліджень фахівців галузі фізичної культури і спорту. Серед ключових праць у цьому напрямі варто виокремити дослідження щодо законодавчого та нормативно-правового забезпечення розвитку спорту вищих досягнень, у тому числі олімпійського спорту в Україні [4, 6, 10, 11, 14]. Окремі дослідження стосувалися державного управління розвитку фізичної культури і спорту [5, 7, 8, 12], а також правового регулювання діяльності суб'єктів галузі [13, 15].

Однак запропоновані дослідження мають узагальнений характер та не відображають ситуації, яка утворилася в межах окремих груп видів спорту. Це дає підстави для виокремлення окремого наукового завдання для дослідження.

Мета дослідження: згідно ключових ознак структурувати нормативно-правове забезпечення, яке регулює становлення та розвиток олімпійських спортивних єдиноборств в Україні.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення даних наукової та методичної літератури і джерел інформаційної мережі Інтернет, аналіз документальних матеріалів.

Результати дослідження та їх обговорення. З'ясування основних характеристик нормативно-правового забезпечення діяльності за напрямом спортивних єдиноборств програми Ігор Олімпіад дає підстави для визначення рівня суспільної уваги. Результуючі впливи різних гілок влади представлені саме сукупністю документів, які регламентують цю діяльність.

З'ясування першого проміжного завдання дало нам підстави структурувати інформацію за кількома визначальними блоками. Перший з них стосується з'ясування динаміка кількості нормативно-правових документів України стосовно спортивних єдиноборств програми Ігор Олімпіад; другий – розподілу кількості нормативно-правових документів України стосовно спортивних єдиноборств програми Ігор Олімпіад відповідно до чинності (загалом та за окремими видами) та відповідно до категорії документів (загалом та за окремими видами).

Згідно об'єктивних чинників (наявність нормативно-правових документів, набуття Україною незалежності, діяльність тих чи інших організаційних структур тощо) до представленого дослідження залучений період з 1990 до 2016 рр.

На підставі з'ясування динаміки загальної кількості нормативно-правових документів України стосовно спортивних єдиноборств програми Ігор Олімпіад за період 1990–2016 рр. Встановлена значна варіативність (рис. 1). Так на початках незалежності кількісні показники загалом для спортивних єдиноборств були малі до трьох документів на рік. Такий стан спостерігався для 1990–1993 років. Після цього наявний сплеск кількості виданих документів до 13 в 1994 році. Ми пов'язуємо таку активність різних організаційних державних структур із участю спортсменів України в складі самостійної команди в XVII Зимових Олімпійських іграх (Лілліхаммер). Незважаючи на те, що жодного із видів спортивних єдиноборств не було представлено на цих змаганнях, соціальне значення участі та високого результату пов'язаного із здобуттям О. Баюл золотої олімпійської нагороди є незаперечним [1]. Також варто відмітити, що активний вступ української спортивної спільноти до Міжнародного олімпійського руху супроводжувався підготовкою до Ігор XXVI Олімпіади (1996, Атланта). Це могло додатково спонукати представників (керівників) державних інституцій активізувати нормативно-правову діяльність.

Ці та наступні роки характеризуються суттєвою диспропорцією прийнятих документів. Так, у 1995 р. кількість прийнятих документів зменшилася до чотирьох, також мала кількість була прийнята в 1997 та 1999 рр. (відповідно 7 та 5 документів).

Однак у 1996 та 1998 рр. спостерігаються підвищені показники на рівні 18 та 24 документів відповідно. Ми схильні вважати таку диспропорцію закономірною для того часу. Невелика увага до сфери фізичної культури та спорту в «повсякденному житті» та її збільшення із наближенням відповідальних стартів для національних команд відповідно в 1996 та 1998 рр. Власне

IV. Науковий напрям

проведення Ігор XXVI Олімпіади (1996, Атланта) та XVIII Зимових олімпійських ігор, результати українських спортсменів та наслідки виступів призвели, на нашу думку, до збільшення абсолютної кількості нормативно-правових документів.

Нормативно-правові документи

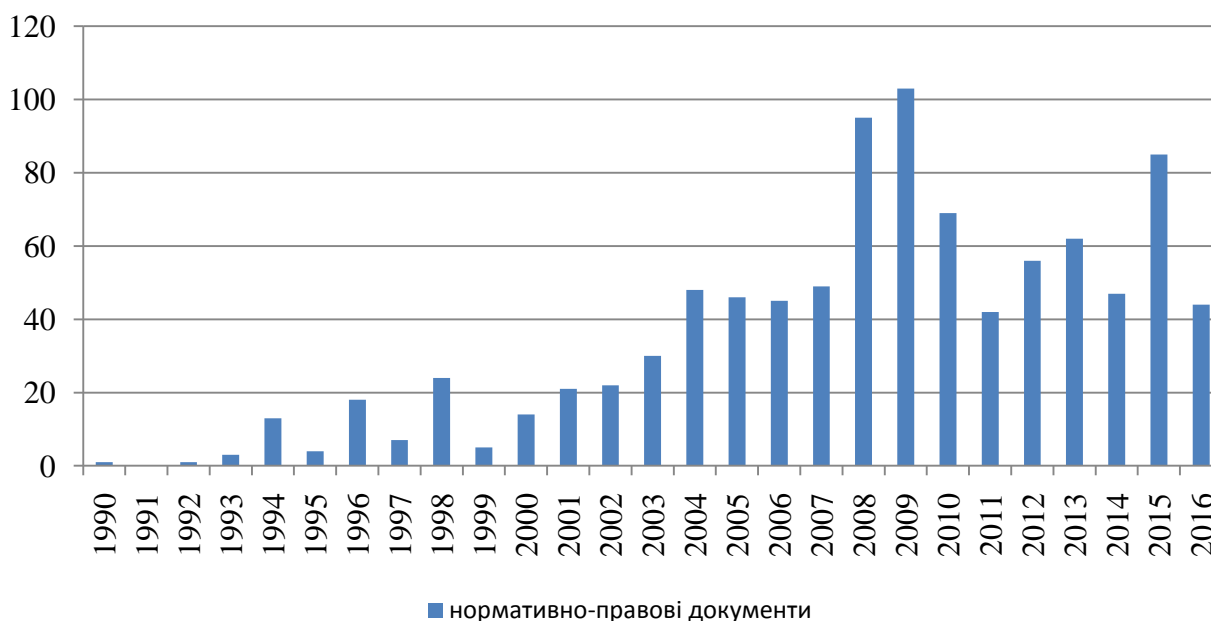

Рис. 1. Динаміка загальної кількості нормативно-правових документів України стосовно спортивних єдиноборств програми Ігор Олімпіад (за період 1990–2016 рр.)

Починаючи з 2000 р. ми спостерігаємо поступове підвищення уваги (за показниками абсолютної кількості нормативно-правових документів) до питань забезпечення розвитку олімпійських спортивних єдиноборств. Чинниками такого підвищення уваги вважаємо досягнення спортсменів на відповідних змаганнях. На Іграх XXVII Олімпіади (2000, Сідней) вдалим був виступ українських боксерів, представників боротьби вільної та греко-римської, дзюдо. У всіх цих видах спорту було здобуто нагороди різного гатунку. Відповідно збільшення кількості нормативно-правових документів є наслідком нагородних процедур. Інша частина представлена перспективними документами з підготовки до наступних змагань, зокрема Ігор XXVIII Олімпіади (2004, Афіни).

Відносно стабільні показники кількості нормативно-правових документів зафіксовано для 2004–2007 років. Абсолютні значення коливалися в межах 45–49 документів. Це з одного боку вказує на стабільність уваги до представників олімпійських спортивних єдиноборств та з іншого на стабільність досягнень спортсменів у цій групі видів спорту, що, на наш погляд, є одним із визначальних мотиваційних чинників для активізації нормативно-правової діяльності державних структур.

Починаючи з 2008 р. відбувається суттєве збільшення уваги зі сторони державних інституцій до проблем олімпійських видів спорту. Це вчергове підтверджує наші припущення, що активізація нормативно-правової діяльності тісно пов'язані із результатами спортсменів із відповідних видів спорту на Іграх Олімпіад. Нагадаємо, що на змаганнях Ігор XXIX Олімпіади (2008, Пекін) представниками спортивних єдиноборств було здобуто найбільшу кількість нагород (усього 9).

Пікові значення за абсолютною кількістю нормативно-правових документів зберігаються в 2008 та 2009 рр. (95 та 103 документи відповідно). У подальшому відбулося зменшення активності державних структур щодо відповідних документів та повернення до відносно стабільного в 2011 р. (42 документи). Можна вважати, що орієнтовна кількість 40–50 документів свідчить

про ординарний рівень активності щодо нормативно-правового забезпечення групи олімпійських спортивних єдиноборств. Ця теза підтверджується даними інших років зокрема 2014, 2016.

Дещо вищий загальний показник 2015 р. (85 документів) можна пов'язати із намаганнями державних інституцій урегулювати на законодавчому (нормативному) рівні підготовку до Ігор XXXI Олімпіади (2016, Ріо-де-Жанейро). Також відзначимо, що вже у 2017 р. було прийнято 21 документ, що стосується олімпійських спортивних єдиноборств.

Наступним кроком стало з'ясування загального співвідношення кількості нормативно-правових документів України за видами спортивних єдиноборств програми Ігор Олімпіад.

Можемо констатувати наявність найбільших часток серед нормативно-правових документів у сегменті олімпійських спортивних єдиноборств у фехтування та боротьби вільної (по 21% від загальної кількості документів). Дещо менша частка нормативно-правових документів розроблена із залученням дзюдо (19%) та боротьби греко-римської (15%). Найнижчі частки загальної кількості нормативно-правових документів стосовно окремих видів олімпійських єдиноборств припадає на карате (11%), бокс (7%) та тхеквондо (6% документів).

Виявлена ситуація для нас стала несподіванкою, адже не повною мірою відображає медальні досягнення спортсменів України зі спортивних єдиноборств на Іграх Олімпіад [1]. Додаткове аналізування дає підстави робити такі припущення. Мала кількість офіційних нормативно-правових документів з тхеквондо є досить передбачувана, так як цей вид спорту не має відносно достатнього розвитку на теренах України. Водночас такі ж малі показники для боксу скоріш за все пов'язані з окремими «яскравими» періодами в розвитку виду спорту. Найбільш успішні виступи 2000 та 2012 рр. супроводжуються зростанням уваги зі сторони державних інституцій, проте в інші роки, із зменшенням результативності виступів – зменшується і кількісні показники нормативно-правової активності.

Цікавою виявилася ситуація із карате. Відносно «молодий» олімпійський вид спорту станом на сьогодні має значну частку серед нормативно-правових документів України стосовно спортивних єдиноборств. З однієї сторони це вказує на ґрунтовну та цілеспрямовану внутрішню політику, а з іншої – активізація внутрішньої політики можлива лише за потужних зовнішніх впливів, у тому числі міжнародної федерації карате. Спостереження за світовими подіями в олімпійському спорті в останні десять-двадцять років вказує на значне бажання міжнародної федерації карате щодо визнання виду спорту та включення до програми Ігор Олімпіад, починаючи з 2005 р. Це й відбулося на сесії Міжнародного Олімпійського комітету в 2015 р. [1, 3].

На нашу думку, достатньо виправданими є великі частки нормативно-правових документів, які стосуються фехтування та боротьби вільної. Нами в межах розв'язання інших завдань дослідження встановлено, що із цих видів спорту представники України систематично здобувають нагороди практично на усіх змаганнях рівня Ігор Олімпіад. Окрім цього формування нормативно-правових документів відбувається і у відповідь на досягнення на змаганнях іншого рівня (Чемпіонатів Європи та світу). Тому увага зі сторони державних інституцій є підвищеною. Схоже пояснення ми надаємо й для значної частки нормативно-правового забезпечення боротьби греко-римської (15% документів).

Перші документи, що визначали своїм змістом приналежність до спортивних єдиноборств стосувалися фехтування (1990), боротьби вільної (1992). Об'єктивна інформація про нормативно-правові документи щодо інших видів спорту відзначена появою відповідних документів для дзюдо (1993), боксу та боротьби греко-римської (1994), карате (1996) та тхеквондо (1998).

Упродовж кількох років лідером за кількістю підготовлених та оприлюднених нормативно-правових документів була боротьба вільна. З 1994 р. до 2003 щодо цього виду спортивних єдиноборств видавалося найбільше документів (від 5 до 9 документів). В окремі роки це становило до 30-40% загальної кількості документів стосовно спортивних єдиноборств.

Можна констатувати підвищену увагу зі сторони державних інституцій (на підставі формування нормативно-правових документів) для дзюдо. Цей вид спорту за абсолютними та відсот-

IV. Науковий напрям

ковими значеннями упродовж 2006–2015 рр. перебуває у лідерах серед спортивних єдиноборств (від 10 до 21 документу). У різні роки до лідируючих за створенням нормативно-правових документів перебували такі види спортивних єдиноборств як боротьба вільна (2006, 2008, 2010–2012), боротьба греко-римська (2009, 2010, 2012), фехтування (2008–2013, 2015, 2016), бокс (2008), карате (2016). Упродовж усього періоду до лідерів за кількістю нормативно-правових документів не належало тхеквондо. Це може свідчити про низку проблем у розвитку цього виду спорту та потреби корегування подальшої діяльності з його становлення на теренах України.

Встановлено, що із усього загалу нормативно-правових документів 85% є діючими стеном на 1.06.2017 р. та ще 15% втратили свою чинність упродовж періоду, що аналізувався. З них частина документів була замінена більш актуальними з огляду соціально-економічну ситуацію, зміни організаційних структур сфери фізичної культури і спорту тощо.

З-поміж окремих видів олімпійських єдиноборств найбільші частки документів за категорією індивідуальні належать дзюдо (42,86%), фехтуванню (39,13%), боротьбі греко-римській (37,76%). Дещо менша частина в межах боротьби вільної (33,66%), боксу (27,54% загальної кількості нормативно-правових документів з виду олімпійського єдиноборства) відповідно також приділена на цю категорію.

Найбільша частка «змінюючих» документів зафіксована для тхеквондо (17,39% документів пов'язаних із видом спорту). Дещо менші частки наявні для карате (12,96%) та фехтування (12,08%). Наступну сходинку займають боротьба греко-римська (10,49%) та бокс (10,14%). Найнижчі частки спостерігаються для дзюдо та боротьби вільної (7,43 та 4,95% документів пов'язаних із видом спорту).

Узагальнення отриманих результатів щодо співвідношення кількості нормативно-правових документів України стосовно окремих видів спортивних єдиноборств програми Ігор Олімпіад дає підстави виокремити такі чинники, які впливають на його формування: результативність виступів спортсменів України на головних змаганнях чотириріччя (Іграх Олімпіад); результативність виступів спортсменів України на головних змаганнях річної (піврічної) підготовки (чемпіонати Європи та світу); соціально-економічні перетворення всередині країни та реакція внутрішньої політики сфери фізичної культури і спорту на зовнішньоекономічні чинники; реформування діяльності суб'єктів (державних та громадських інституцій) сфери фізичної культури і спорту; якісний рівень підготовленості окремих спортсменів та команд (колективів) з окремих видів спортивних єдиноборств та їхня конкурентоспроможність їх на міжнародній арені; видовищність та наявність соціального запиту на результати спортсменів в окремих видах спорту; система змагань та маркетингова компонента розвитку як окремого виду так і групи видів олімпійських спортивних єдиноборств загалом.

Висновки. Динаміка загальної кількості нормативно-правових документів пов'язаних із олімпійськими спортивними єдиноборствами свідчить про зростання зацікавленості зі сторони державних інституцій починаючи з 2000-х років. Підвищення документотворення спостерігається в роки Ігор Олімпіад та наступного за ним, що пов'язане із результативністю виступів на цих змаганнях. Найбільші частки чинних документів наявні для дзюдо, боротьба вільної, боротьби греко-римської (88,12–90,76%), водночас найнижча для боксу (68,06% документів пов'язаних із видом спорту). Розподіл за категоріями свідчить про співвідношення 55% для основних документів, 35% – індивідуальних та 10% змінюючих із загалу нормативно-правових документів пов'язаних із олімпійськими спортивними єдиноборствами. У межах окремих видів олімпійських спортивних єдиноборств чітких критеріїв щодо співвідношення за категоріями не спостерігається.

Перспективи подальших досліджень передбачають вивчення змістової компоненти нормативно-правового забезпечення олімпійських спортивних єдиноборств в Україні.

Список використаних літературних джерел

1. Бубка С. Н. Олімпійський спорт: давньогрецька спадщина та сучасний стан : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.01 / С. Н. Бубка; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. – Київ, 2014. – 35 с.
2. Дугчак М. В. Класифікація професій у сфері фізичної культури і спорту в Україні: стан та перспективи / М. В. Дугчак // Спортивна наука України. – 2010. – № 2. – С. 25–41.
3. Карате – Олімпійський вид спорту. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wkf.com.ua/news/news-general/2016/08/04/olymp/> 11.09.2017
4. Костенко М. П. Законодавче та нормативно-правове забезпечення розвитку спорту вищих досягнень в Україні / М.П. Костенко // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. – 2003. – С. 12-17.
5. Кузьменко О. Сучасний стан державного управління фізичною культурою й спортом в Україні та Європі // Науково-виробничий журнал «Держава та регіони». Серія: «Державне управління». – Запоріжжя, 2011. – № 3. – С. 36-41.
6. Мічуда Ю. П. Нормативно-правове забезпечення олімпійської підготовки в Україні: проблеми та шляхи вдосконалення / Ю. П. Мічуда // Актуальні проблеми фіз. культури і спорту. – 2004. – № 1. – С. 10–16.
7. Нормативно-правове та організаційно-управлінське забезпечення розвитку фізичної культури і спорту в Україні / В.П. Корж, Ю.О. Павленко, М.В.Дугчак та ін. // Актуальні проблеми фіз. культури і спорту. – 2006. – №10. – С. 4-12.
8. Олійник М.О. Правові основи організації та управління фізичною культурою, спортом і туризмом в Україні / М.О. Олійник, А.П. Скрипник. – Х. : Харківський державний інститут фізичної культури, 2000. – 292 с.
9. Папуша В.Г. Фізичне виховання школярів: форми, зміст, організація / В.Г.Папуша. – Тернопіль: Збруч, 2000 – 248 с.
10. Сітнікова Н. Державне регулювання та розвиток Олімпійського руху в Україні за рахунок маркетингової діяльності // Наук.-вироб. журнал «Держава та регіони». Серія: «Державне управління». – Запоріжжя, 2011. – № 4. – С. 63-69.
11. Сітнікова Н.С. Системний підхід держави до покращення Олімпійського руху України на сучасному етапі // Наук.-вироб. журнал «Держава та регіони». Серія: «Державне управління». – Запоріжжя, 2012. – № 1 (37).– С. 49-53.
12. Стратегічний менеджмент розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні / І. І. Приходько, В. І. Мудрик, О. В. Горбенко та інші // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук.-теор. журн.]. – Х. : ХДАФК, 2010. – № 3. – С. 134–138.
13. Филюшин В. А. Правовой статус спортивных организаций на Украине / В. А. Филюшин // Олимпийский спорт и спорт для всех : тез. докл. XVIII Междунар. науч. конгр. – Алматы : Каз. АСТ, 2014. – Т. 1. – С. 349–352.
14. Шкретий Ю. М. Правовое и нормативно-методическое обеспечение олимпийской подготовки / Ю. М. Шкретий // Наука в олимпийском спорте. – 2005. – № 1. – С. 135–139
15. Шкретий Ю. М. Напрями реформування системи фізичної культури і спорту в Україні / Ю.М. Шкретий // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту : Зб. наук. праць. – К. : Науковий світ, 2004. – № 4. – С.5-11.